

UDK: 811.163.42'366.54:801.81/.82:81'42:81'322

Izvorni znanstveni rad

Prihvaćen za tisak: 10. prosinca 2007.

Zastupljenost padeža u hrvatskome jeziku u pisanim i govornim tekstovima

*Zrinka Kolaković**Zagreb*

U radu se istražuje čestoća padežnih pojava u različitim vrstama hrvatske građe. Uspoređuju se postotak padeža u govornim i pisanim tekstovima namijenjenima djeci i odraslima. Rezultati novih istraživanja uspoređuju se s dosadašnjim istraživanjima padežne čestoće. Pokazuje se da je nominativ sustavno najčešći padež, potom akuzativ. Treći je genitiv. Ta tri padeža zajedno obuhvaćaju oko osamdeset posto teksta. Vokativ je sustavno najrjeđi, a ostala tri padeža mijenjaju redoslijed ovisno o vrsti teksta.

0. Uvod

Istraživanje čestoće pojedinih jezičnih kategorija osim pružanja znanstvenih spoznaja i podupiranja različitih teorijskih pristupa ima i primijenjenu važnost. Stoga je danas u doba računalne korpusne lingvistike u zamahu. Za hrvatski su napravljena različita čestotna istraživanja, od kojih je jedno od dosad najvažnijih i dalje jedini tiskani čestotni rječnik hrvatskoga, rađen na milijunskoj građi (Moguš, Bratanić i Tadić 1999). Među morfološkim je kategorijama istraživana čestoća pojavljivanja roda, broja, ali i padeža. Mali broj istraživanja koja bi pokazivala točne omjere padeža na različitoj građi hrvatskoga jezika sve je veći nedostatak. Osim znanstvene potrebe novih i sustavnijih istraživanja o čestoti hrvatskih padeža, u posljednje se vrijeme pojavila i praktična potreba za istraživanjem te teme.

0.1 Padeži i izvorni govornici hrvatskoga

Jedan je razlog za istraživanje čestotne zastupljenosti padeža ovladavanje padežima kao jezikoslovnim pojmovima izvornih govornika u Hrvatskoj. Uvođenjem Hnosa u osnovne škole predložene su promjene u redoslijedu

poučavanja padeža koje se temelje i na dosadašnjim istraživanjima čestote hrvatskih padeža. Uglavnom se težilo didaktičkim i metodičkim načelima postupnosti i primjerenosti te se kretalo od prototipnosti pojava. U skladu s načelima poučavanja od onoga što je bliže i opće prema onomu što je dalje i pojedinačno predložena je i promjena u redoslijedu poučavanja hrvatskih padeža: NAG DL I V. O njegovoj se opravdanosti dosta pisalo (npr. Jelaska 2006.a, 2006.b, Češi i Jelaska 2007). Uslijed nenaviknutosti na promjene i drugih razloga oko predloženoga se redoslijeda poučavanja podigla medijska prašina, a mnogi su i ne ulazeći u samu bit problema tvrdili da se na taj način mijenja tradicionalna paradigma padeža. Čini se da je vanjskim promatračima obrazovnoga sustava katkad teško ne povezivati redoslijed poučavanja s postojećim redoslijedom same građe koja se poučava, iako se npr. pisanje slova ne poučava abecednim redoslijedom, nego u skladu s načelima postupnosti: prvašići prvo svladavaju slova koja se pišu jednostavnijim i pravilnijim linijama, a potom ona teža.

0.2. Padeži i inojezični govornici hrvatskoga

Drugi je razlog za istraživanje čestotnosti padeža poučavanje i ovladavanje padežima inojezičnih govornika jer je za njih to područje vrlo složeno (npr. Jelaska 2005.b,c). Pojedina istraživanja pokazuju da inojezični učenici znatno bolje ovladavaju jedninskim oblicima padeža nego množinskim (Novak-Milić 2002), što je i vezano uz prototipnost i veću čestotu jedninskih oblika. Strani se jezik dijelom uči pa učitelji inojezičnoga (stranoga i drugoga) hrvatskoga često pokušavaju svoje zadatke i materijale zasititi što većim brojem padežnih oblika koji se u tome trenu poučavaju i uvježbavaju. No, budući da se strani jezik i usvaja, inojezični će govornici zbog svoje izloženosti izvornim govornicima te njihovim govorenim i usmenim tekstovima više usvajati češće oblike, npr. jedninske.

Istraživanje J. Novak-Milić je (2002) pokazalo je i dvije težnje stranaca: zamjenjivanje kosih padeža nominativom i akuzativom. Moglo se očekivati da će se kosi padeži zamjenjivati nominativom jer je nominativ osnovni, citatni oblik koji je inojezičnim govornicima poznat i iz rječnika kojima se koriste. No zamjenjivanje kosih padeža akuzativom pokazalo je da je to strancima drugi padež po važnosti te da dobro poznaju njegove oblike, iako nisu svi ovladali padežima (samo) svjesnim učenjem, niti istim redoslijedom. Dobro poznavanje akuzativnih oblika vjerojatno je povezano i čestotnošću akuzativnih oblika. Kao i do sada provedena slična istraživanja, i to je istraživanje pokazalo da je akuzativ drugi padež po zastupljenosti i u govorenim i u pisanim tekstovima.

U ovom će se radu prvo ukratko izložiti dosadašnja istraživanja zastupljenosti padeža u hrvatskome jeziku, a potom će se prikazati rezultati

novoga istraživanja o njihovoj zastupljenosti. Novo se istraživanje temelji na drugačijemu korpusu jer su dosadašnja (koliko je poznato) provedena isključivo na govornim tekstovima. Zastupljenost padeža istraživala se na cjelovitoj pisanoj i govornoj građi, ali i na nekoliko različitih vrsta od kojih se sastoji: usmenoj i pisanoj inačici istoga teksta, dvjema početnicama, jednome kraćem proznome književnome tekstu te jednome kraćem lirskome tekstu.

0.3. Građa

Građu je činilo šest različitih vrsta tekstova.

Usmeno izlaganje — Tekst sadrži izlaganje održano na seminaru odraslim polaznicima, na kojima A. V. raščlanjuje i tumači biblijski tekst. Zapisan je prema tonskomu zapisu. Osim raščlanjivanoga predloška njegovo govorno izlaganje pravi je govor, sa svim tipičnim govornim obilježjima. Cjelovito je izlaganje trajalo ukupno 1.13:28, ali je u tome bilo uključeno 12 minuta čitanja proznoga teksta i 2:43 minute čitanja psalma koji zbog različite sintakse i zbog svojega pisanoga oblika nisu promatrani zajedno s usmenim izlaganjem. Tako je samo usmeno izlaganje kao građa raščlanjeno u ovome radu trajalo 58:45. Sastojalo se od ukupno 7458 riječi, od čega je 3436 riječi bilo sklonjivo.

Pisana rasprava — Usmeno je izlaganje A. V. pretvoreno u pisani tekst prema svim njegovom zakonitostima, iako je mjestimično zadržana izvorna kratkoća govornih rečenica. Tekst je jezično uređen, dakle i sintaktički, posve je usklađen s hrvatskim standardnim jezikom, dodani su naslovi i proširen opseg riječi. Pisana inačica teksta ima 9891 riječi, od čega je 4453 riječi sklonjivo.

Prozni književni tekst — Odabrani je književni predložak dio starozavjetnoga teksta iz *Druge knjige o Samuelu* (2 Sam 11–12) hrvatske Biblije u izdanju Kršćanske sadašnjosti (izdanje 2001) u prijevodu na temelju rukopisa dr. Antuna Sovića. Tekst sadrži 1563 riječi, od čega je 668 sklonjivo.

Lirska pjesma — Odabrani je lirski predložak biblijski psalam 51 (50) *Ispovijed raskajana grešnika*, iz istoga izdanja Biblije (2001) u prijevodu Filberta Gassa. Ovo je najkraći tekst jer se psalam sastoji od 262 riječi, od čega je 145 sklonjivo.

Čitanka A — Kao prva pisana građa namijenjena djeci odabrana je čitanka *Prvi koraci, početnica za prvi razred osnovne škole* (Bežen i Budinski 2000) Zagreb: Profil. Analizirani tekstovi u ovoj početnici sadrže 2135 sklonjivih riječi, što znači da je ova čitanka bogatija brojem pojava.

Čitanka B — Kao druga pisana građa namijenjena djeci odabrana je čitanka *Čitanka za prvi razred osnovne škole* (Španić i Jurić 2001) Zagreb:

Školska knjiga. Tekstovi koji su u čitanci analizirani sadrže 3 549 riječi od čega je 1 623 sklonjivo.

0.4. Način istraživanja

Na svakome su tekstu, pisanome i usmenome, zasebno određivani padeži u jednini i množini kako bi se mogao vidjeti odnos jednine i množine, a potom je promatrana ukupna zastupljenost padeža. Zastupljenost je padeža promatrana isključivo na pojavnicama zbog velikoga opsega građe. Istraživanje zastupljenosti padeža na obličnicama i odnosa padeža obličnica i pojavaica iziskivalo bi znatno više vremena na velikim korpusima. Usmeno izlaganje prvo je zapisano, a potom su određeni padeži govorenoga teksta. Iz raščlambe je isključeno čitanje psalma 51 i 2 Sam 11–12 da ne bi zastupljenost padeža pisanih tekstova unutar govorenoga teksta utjecala na rezultate istraživanja govorenoga teksta. Isključeni su dijelovi posebno raščlanjeni, tj. padeži su određivani zasebno.

Iz čitanka su ispisani književni tekstovi (pjesmice, priče) i na njima su određivani padeži. Dakle, padeži nisu određivani na uputama i zadacima koji su se nalazili uz pojedine tekstove, u obzir su uzimani samo tekstovi. Nadalje, u tekstovima dramskoga karaktera navedene uloge koje imaju kanski oblik nisu brojane. Na naslovima tekstova određivani su padeži jer su to uglavnom bili sintagmemi koji su nastali sročnošću, upravljanjem i pridruživanjem pa prema tome i jesu u određenim padežima.

0.5. Svrha istraživanja

Istraživanjem se željela utvrditi općenita čestota padeža kako bi ju se usporedilo s rezultatima dosadašnjih istraživača ove teme. K tomu se željelo provjeriti razlikuje li se zastupljenost pojedinih padeža u govorenoj i pisanoj inačici jednoga teksta. Osim toga, zastupljenost se padeža promatrala na stilski različitim tekstovima, na dva teksta iste vrste, ali i s obzirom na usmjerenost tekstova dobno različitoj publici. Na jednome mjestu prikazat će se zastupljenost padeža u svakoj analiziranoj vrsti građe.

Govorenje i pisanje — Prvi je zadatak istraživanja bio provjeriti koliko se razlikuje čestotnost padeža u govorenome tekstu odrasloga čovjeka usmjernome odrasloj publici od pisanoga teksta iste teme. Početna je pretpostavka bila da će u pisanome tekstu, zbog složenije sintakse, kosi padeži biti zastupljeniji. Kao građa za ovaj dio istraživanja poslužilo je predavanje koje je održao A. V. na seminaru i pisana inačica održanoga predavanja nastala nakon predavanja.

Različiti stilovi — Drugi se zadatak sastojao od istraživanja zastupljenost padeža u stilski različito pisanim tekstovima. Početna je hipoteza bila

da će se pojaviti razlika u zastupljenosti pojedinih padeža u stilski različito pisanim tekstovima. Očekivana je veća zastupljenost vokativa u lirici.

Pisani jezik usmjeren odraslima i djeci — Treći je zadatak istraživanje čestoće padeža u pisanim tekstovima usmjerenima različitim dobnim skupinama. Da bi se to otkrilo, za građu su odabrani tekstovi dviju početnica namijenjeni djeci te spomenuta pisana rasprava nastala na temelju usmenoga izlaganja odraslima. Pretpostavlja se da pisane tekstove namijenjene djeci odlikuje jednostavnija sintaksa pa će prema tome u njima biti više akuzativa u odnosu na ostale kose padeže.

Govorni jezik usmjeren odraslima i djeci — Četvrti je zadatak bio usporediti koliko se zastupljenost padeža razlikuje u govorenim tekstovima upućenim različitim dobnim skupinama. Da bi se to istražilo, kao građa je poslužio govoreni tekst spomenutoga predavanja A. V. te podatci o dječjem unosu govora odraslih (Jelaska, Kovačević i Anđel 2002). Pretpostavlja se da će u govoru djetetu biti više vokativa i da će kosi padeži biti manje zastupljeni nego u govoru upućenome odraslima.

Govorni i pisani jezik usmjeren djeci — Peti se zadatak istraživanja sastojao od uspoređivanja govorenoga teksta usmjerenoga djetetu (Jelaska, Kovačević i Anđel 2002) s pisanim tekstom usmjerenim djetetu (početnicama). Pri usporedbi rezultata svakako bi trebalo voditi računa o različitim dobnim skupinama kojima su ti tekstovi usmjereni. Govor odraslih osoba koji su istraživale naveden autorice usmjeren je djetetu u dobi od 2 godine, a pisani tekstovi odraslih usmjereni su djeci u dobi od 6 do 7 godina. Iako se obično pisani tekst za odrasle odlikuje složenijom sintaksom nego govoreni tekst i većim brojem kosih padeža u odnosu na nominativ, može se očekivati da će situacija kod djece biti obrnuta. Mada maminski jezik odlikuje jednostavnija sintaksa, govor i padeže u njemu teže je kontrolirati nego pisanje jer je pisanje dugotrajan proces koji može biti popraćen namjernim prepravljajima i pojednostavljivanjima.

Pojedinačne razlike u građi — U radu će se prikazati i razlike u zastupljenosti padeža u sličnoj građi. Promatrat će se razlike u govoru dviju djevojčica, razlike u zastupljenosti padeža dviju čitanki, te razlike u govoru odraslih ljudi. Razlika u govoru odraslih ljudi bit će prikazana na govoru A. V. u usporedbi s rezultatima do kojih su došle D. Vuletić i D. Arapović (1981) u svojem istraživanju.

1. Pregled dosadašnjih istraživanja

Sva su se dosadašnja istraživanja zastupljenosti hrvatskih padeža temeljila na usmenim tekstovima. I dok se u istraživanju Z. Jelaske, M. Kovačević i M. Anđel (2002) posebno razmatra čestotnost padeža u govoru djece i govoru odraslih, u istraživanju D. Vuletić i D. Arapović (1981) promatra

se ukupna zastupljenost padeža bez obzira na dob govornika, usmjerenost govora određenoj dobnoj ili profesionalnoj skupini, odnosno bez obzira na namjenu govornoga teksta.

1.1. Zastupljenost padeža u govoru

D. Vuletić i D. Arapović u istraživanju provedenome 1979/80. istražile su čestoću pojedinih oblika riječi na snimljenome govornome materijalu u trajanju od 25 sati. Govorni su tekstovi imali ukupno 51 354 riječi. Ispitanici su bili iz Zagreba i njegove okolice. Ukupno je ispitano 211 osoba od 5 do 70 godina, građa nije razdvajana prema dobi ispitanika. Brojčano su prevladavali ispitanici stari od 20 do 50 godina. Ispitanici srednje dobi bili su različitih profesija. Ukupno je snimljeno 54 razgovora, trajali su od nekoliko minuta do 3 sata. U radu su analizirane imenice, zamjenice, pridjevi i brojevi.

Ukratko će biti izloženi podatci toga istraživanja o zastupljenosti padeža u imenicama, zamjenicama i pridjevima. Napominje se da autorice promatraju ukupnu zastupljenost, nisu donijele odvojene podatke za jedninu i množinu padeža. Osim toga, autorice ne donose podatke o ukupnoj zastupljenosti padeža svih sklonjivih riječi cijeloga prikupljenoga govornoga materijala, nego posebno promatraju zastupljenost padeža unutar svake sklonjive vrste riječ, osim brojeva.

Tablica 1 prikazuje zastupljenost padeža u imenicama, pridjevima i zamjenicama, napravljena je prema tablici D. Vuletić i D. Arapović (1981).

	N	G	D	A	V	L	I
% imenice	39,97	18,40	5,04	24,35	2,80	6,13	3,32
% pridjevi	67,45	6,99	3,36	18,09	0,49	1,50	2,12
% zamjenice	51,18	5,49	23,59	9,14	0,30	1,81	2,46

Tablica 1: Zastupljenost padeža u imenicama, pridjevima i zamjenicama

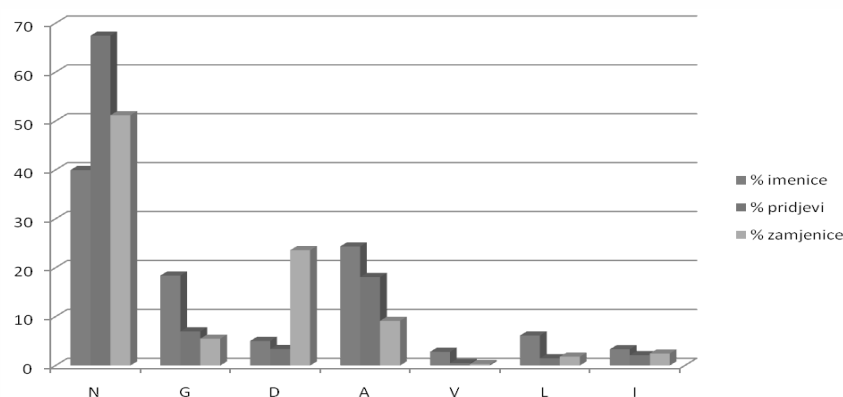
Među imenicama je prema zastupljenosti prvi padež nominativ, slijedi ga akuzativ koji je 1,64 puta manji od nominativa. Treći je padež po zastupljenosti genitiv, 2,17 puta rjeđi od nominativa. Lokativ je za 1,09% veći od dativa, dakle dativ se nalazi na petome mjestu po zastupljenosti padeža imenica. Instrumental, koji se nalazi na šestome mjestu, po zastupljenosti je 12 puta rjeđi od najzastupljenijega padeža nominativa. Najrjeđi je vokativ koji je oko 14,3 puta rjeđi od nominativa.

Ako se promatra zastupljenost padeža u pridjeva, vidjet će se da su prva tri najzastupljenija padeža ponovno nominativ, akuzativ i genitiv. Akuzativ je sada 3,7 puta rjeđi od nominativa, a genitiv 9,75 puta. Dativ, lokativ i instrumental zamijenili su mjesta. Dativ se nalazi na četvrtome, instru-

mental na petome mjestu. Lokativ je za 44,97 puta rjeđi od nominativa i nalazi se na šestome mjestu. Vokativ je ponovno najrjeđi padež.

Redoslijed je zastupljenosti padeža u zamjenicama znatno promijenjen. Prvi je padež prema zastupljenosti i dalje nominativ, no drugi je najčešći padež dativ koji je 2,17 puta rjeđi od nominativa. Autorice tvrde da je na veliku čestotnost dativa utjecala prisutnost velikoga broja etičkoga dativa u govoru. Na trećem se mjestu nalazi akuzativ, 5,6 puta je rjeđi od nominativa. Genitiv je zauzeo četvrto mjesto, a u odnosu na najčešći padež pojavljuje se 9,32 puta manje. Zastupljenost je instrumentalna 20,8 puta manja nego nominativa. Lokativ je na šestome mjestu, a vokativ ponovo zadnji, najrjeđi.

Grafikon 1 donosi prikaz ukupne zastupljenosti padeža u imenicama, pridjevima i zamjenicama, a napravljen je za ovaj rad prema podacima iz istraživanja D. Vuletić i D. Arapović (1981).

Grafikon 1: Zastupljenost padeža u imenicama, pridjevima i zamjenicama

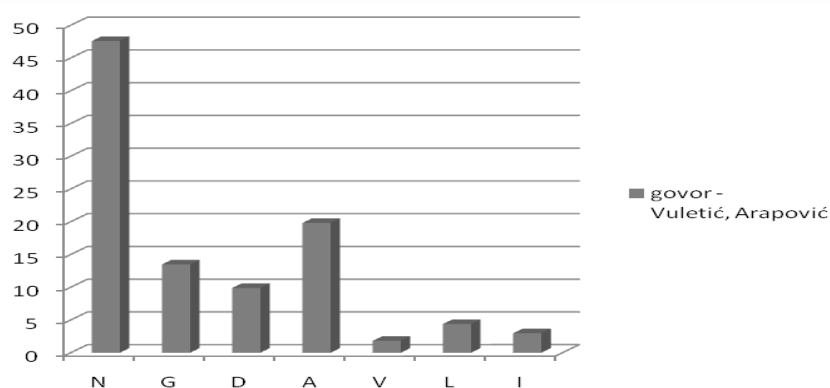
Budući da su D. Vuletić i D. Arapović posebno promatrale zastupljenost padeža u tri sklonjive vrste riječi, ovako se prikazani rezultati ne mogu usporediti s novim rezultatima u ovome istraživanju. Stoga je izračunata ukupna zastupljenost svih padeža pomoću broja čestotnosti padeža koji su autorice prikazale u svakoj vrsti riječi uz svaki padež. Nazivi pojavnica, različnica i obličnica (Jelaska 2005.a) nisu bili poznati 1981. kada je provedeno istraživanje pa ih autorice i ne rabe. Govore samo o broju riječi koje se pojavljuju u pojedinome padežu. Može se pretpostaviti da se taj *broj riječi* odnosi na pojavnice. Nužno je upozoriti da se u ovome zajedničkom zbroju zastupljenosti padeža iz posebnih podataka za imenice, pridjeve i zamjenice nema postotka padeža o brojevima jer autorice ne donose podatke o zastup-

ljenosti padeža u toj vrsti riječi, možda zato što su brojevi samo djelomično promjenjiva vrsta riječi ili su ih uklopili u ostale vrste.

Tablica 2 i grafikon 2 donose podatke o ukupnoj zastupljenosti padeža u imenicama, pridjevima i zamjenicama dobivene zbrajanjem broja riječi koje se pojavljuju u svakome padežu svake vrste riječi prema podacima koji su priloženi u istraživanju D. Vuletić i D. Arapović (1981).

	N	G	D	A	V	L	I	Σ
govor	47,59	13,49	9,9	19,82	1,82	4,39	2,98	99,99

Tablica 2: Zastupljenost padeža imenica, pridjeva i zamjenica

Grafikon 2: Ukupna zastupljenost padeža imenica, pridjeva i zamjenica

Kada se ovako promatra prikupljena građa, vidi se da su se padeži prema zastupljenosti svrstali u tri skupine. Prvu čini najzastupljeniji padež nominativ s 47,59%. U drugoj se skupini (desetak do dvadesetak posto) nalaze akuzativ, genitiv i dativ koji su zauzeli drugo, treće i četvrto mjesto po zastupljenosti. Akuzativ je 2,4 puta, a genitiv 3,53 rjeđi od nominativa. Dativ je 4,81 puta manje zastupljen od najzastupljenijega padeža. U trećoj se skupini (dva do četiri posto) nalaze lokativ, instrumental i vokativ koji su na petome, šestome i sedmome mjestu zastupljenosti. Oni su u odnosu na nominativ izrazito manje zastupljeni i moglo bi se reći da se pojavljuju u tragovima. Lokativ je primjerice 10,84 puta rjeđi od nominativa. Razlika u zastupljenosti vokativa i nominativa dosegla je omjer od 26,15.

1.2. Zastupljenost padeža u govoru dvoipolgodisnje djevojčice

Z. Jelaska i M. Kovačević (2001) istraživale su odnos glagola i imenica u ranome jezičnome razvoju na građi govora djevojčice Marine snimane tije-

kom pola godine. Snimanja su počela kada je djevojčica imala dvije godine, a završila kada je imala dvije i pol godine. Budući da tema rada nije bilo usvajanje morfologije jezika, nije praćena različitost pojavljivanja pojedinih riječi u različitim razvojnim stupnjevima. Ukupan broj pojava glagola i imenica djetetova govora iznosio je 3693. Imenice imaju 1134 pojavnice, 396 obličnica i 247 natuknica.

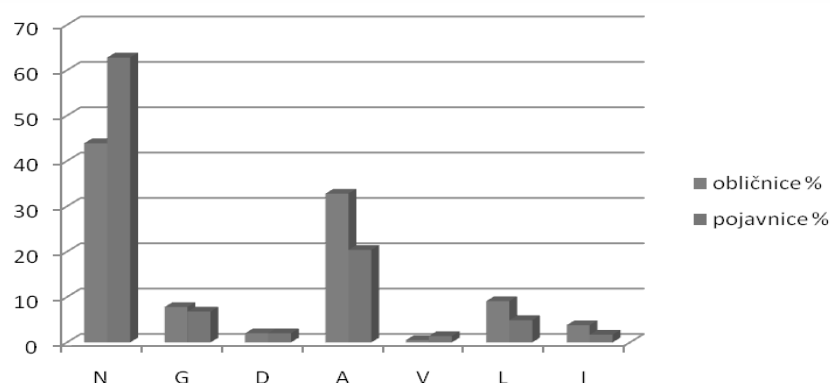
Tablica 3 i grafikon 3 donose prikaz ukupne čestote padeža unutar pojava i unutar obličnica. Za namjenu ovoga istraživanja tablica i grafikon izrađeni su prema podacima koje donose Z. Jelaska i M. Kovačević (2001: 445).

	N	G	D	A	V	L	I	Σ	ukup. br. riječi
obličnice %	43,9	7,8	2	32,8	0,5	9,1	3,8	99,9	396
pojavnice %	62,8	6,8	2	20,4	1,4	4,9	1,7	100	1134

Tablica 3: Zastupljenost padeža u govoru djevojčice Marine

Kao što je vidljivo iz obaju prikaza, odnosi su padežne čestotnosti bitno različiti. U oba su slučaja nominativ i akuzativ najzastupljeniji padeži. Razlika se pojavljuje u zastupljenosti padeža koji dolazi na treće mjesto. U obličnicama se na trećem mjestu nalazi lokativ, a u pojavnica genitiv.

Čestota u pojavnica povećava se dvama padežima: nominativu za dvadesetak posto, vokativu za jedan, dok se ostalim padežima smanjuje: lokativu oko 4%, zbog čega prestaje biti treći padež po zastupljenosti jer se genitivu smanjuje samo za 1%. U obličnicama je nominativ 1,34 puta češći od akuzativa. U pojavnica je akuzativ 3,08 puta rjeđi od nominativa. Razlika se među dvama najzastupljenijim padežima znatno povećava kada promatramo njihove odnose unutar pojava. Promjena odnosa padežne zastupljenosti može se vidjeti i u grafikonu 3.

Grafikon 3: Zastupljenost padeža u govoru djevojčice Marine

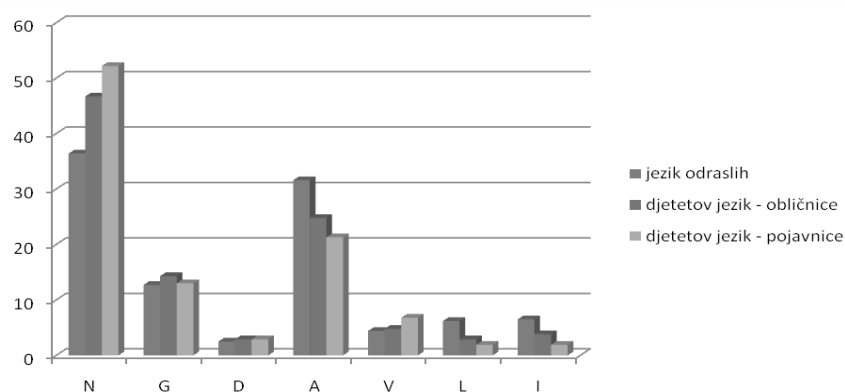
1.3. Zastupljenost padeža u govoru dvogodišnje djevojčice

Z. Jelaska, M. Kovačević i M. Anđel (2002) raščlanile su govor djevojčice Antonije sniman tijekom pola godine, snimanja su prestala prije nego što je djevojčica navršila 2 godine. Govor se djevojčice temelji na komentiranju svakodnevnih situacija, igranju s igračkama i igranju uloga. Analizirano je 10 sponatnih Antonijinih govora. Jezična proizvodnja djevojčice uspoređivana je s govorom koji su joj odrasli upućivali. Njezin se imenički rječnik sastojao od 80 natuknica.

Tablica 4 i grafikon 4 prikazuju odnos zastupljenosti padeža među dječjim obličnicama i pojavnicama u odnosu na zastupljenost padeža u govoru odraslih upućenom malomu djetetu. Zastupljenost padeža izražena je postotkom.

%	N	G	D	A	V	L	I
jezik odraslih	36,4	12,7	2,5	31,6	4,4	6,2	6,5
djetetov jezik — obličnice	46,7	14,3	2,9	24,8	4,8	2,9	3,8
djetetov jezik — pojavnice	52,2	13	2,9	21,3	6,8	1,9	1,9

Tablica 4: Zastupljenost padeža u govoru djevojčice Antonije i odraslih

Grafikon 4: Zastupljenost padeža u govoru djevojčice Antonije i odraslih

Iako u radu nije točno navedeno, može se pretpostaviti da se govor odraslih odnosi na pojavnice. Zato će se promatrati odnos zastupljenosti padeža u jeziku odraslih prema zastupljenosti padeža u pojavnicama djetetova jezika. Na prvi se pogled može vidjeti da je razlika između zastupljenosti nominativa i ostalih kosih padeža u govoru odraslih manja. Nominativ je u govoru odraslih 1,15 puta češći nego akuzativ, dok je u djetetovu govoru nominativ 2,45 puta zastupljeniji nego akuzativ. Genitiv je kod odraslih

2,87 puta manje zastupljen nego nominativ, a kod djeteta je taj omjer 4,09. U govoru odraslih instrumental je četvrti padež po zastupljenosti, a u djetetovu se govoru na tome mjestu nalazi vokativ. Kod odraslih najmanje su zastupljeni lokativ, vokativ i dativ koji se nalaze na petome, šestome i sedmome mjestu. Redoslijed je najmanje zastupljenih padeža u djetetovim pojavnicama dativ, lokativ i instrumental. Dativ se nalazi na petome mjestu, a lokativ i instrumental imaju izjednačenu zastupljenost.

Zbog ovako velikih razlika u zastupljenosti padeža u govoru odraslih i djeteta moglo bi se reći da je zastupljenost padeža u djetetovim obličnicama bliža zastupljenosti padeža u pojavnicama govora odraslih.

2. Zastupljenost padeža u pisanome i usmenome tekstu namijenjenome odraslima

U ovome će se dijelu prvo promatrati odnos zastupljenosti padeža u pisanome i usmenome tekstu namijenjenome odraslima. Ova tema dosada nije istraživana pa će biti zanimljivo promatrati razlike u zastupljenosti padeža u dvjema inačicama istoga teksta.

Kao građa za ovaj dio istraživanja poslužio je jedan tekst u govornoj i pisanoj inačici. Jedna je inačica izlaganje koje je A. V. održao na seminaru, a druga je pisana rasprava nastala na temelju toga održanoga izlaganja.

Ukupan je broj riječi izgovoren na usmenome izlaganju 7 458. Unutar te građe 3 436 riječi je bilo sklonjivo. Pisana je rasprava obuhvaćala veći broj riječi, točno 9 891 riječi, od čega je 4 453 riječi bilo sklonjivo. Pisana je inačica odlikovana i izmijenjenom sintaksom.

Zadatak je ovoga dijela bio provjeriti odnos zastupljenosti padeža u tim dvjema inačicama. Početna je pretpostavka bila da će se pisana inačica odlikovati većom zastupljenošću kosih padeža.

Zastupljenost se padeža za svaki dio građe promatrala posebno u jednini i u množini, a zatim su dani ukupni rezultati. Na ovaj se način mogao vidjeti odnos jednine i množine. Može se zaključiti da nema velikih razlika među dvjema inačicama. Odnos je jednine i množine oko 86% naprama 14% u korist jednine.

Sljedeće tri tablice prikazuju odnose zastupljenosti padeža u govornome i pisanome tekstu usmjerenome odrasloj publici. Prvo su posebno prikazani postotci za jedninu i množinu, a onda se donose ukupni podaci radi usporedbe.

jednina	N	G	D	A	V	L	I	Σ
usmeno izlaganje	38,65	10,33	3,52	21,57	0,09	7,65	3,99	85,8
pisana rasprava	32,16	12,08	6,51	21,67	0,43	7,79	4,99	85,63

Tablica 5: Odnos zastupljenost padeža u jednini govorenoga i pisanoga teksta

množina	N	G	D	A	V	L	I	Σ
usmeno izlaganje	6,05	2,97	0,47	3,08	0	0,76	0,87	14,2
pisana rasprava	4,56	3,23	0,83	3,8	0,04	0,7	1,21	14,37

Tablica 6: Odnos zastupljenosti padeža u množini govorenoga i pisanoga teksta

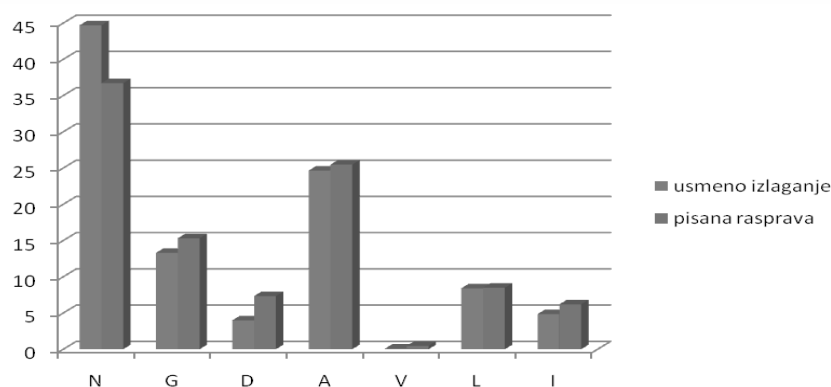
ukupno	N	G	D	A	V	L	I	Σ
usmeno izlaganje	44,7	13,3	3,99	24,65	0,09	8,41	4,86	100
pisana rasprava	36,72	15,31	7,34	25,47	0,47	8,49	6,2	100

Tablica 7: Ukupan odnos zastupljenosti padeža govorenoga i pisanoga teksta

Kao što se i pretpostavljalo, svi su kosi padeži češći u pisanoj inačici. Najmanja se razlika očituje u zastupljenosti lokativa (0,08%), zatim vokativa (0,38%) pa potom akuzativa (0,82%). Malo se veće razlike pojavljuju u zastupljenosti instrumentala (1,34%), genitiva (2,01%) i dativa (3,35%). Najveća se razlika pojavljuje u zastupljenosti nominativa i iznosi 7,98%.

Iako bi se u govoru moglo očekivati više vokativa nego u pisanome tekstu, vokativi nisu u govorenoj inačici češći jer je govor upućen većemu broju ljudi. Vokativ također nije uobičajen padež pisanih rasprava, no njegova se veća zastupljenost u pisanoj inačici može objasniti citiranjem drugoga teksta u kojemu se nalaze vokativi.

Grafikon 5 prikazuje komentiranu razliku u zastupljenosti pojedinih padeža u dvjema inačicama istoga teksta, pisanoj i govorenoj.

Grafikon 5: Ukupan odnos zastupljenosti padeža u govorenome i pisanome tekstu

U usmenome izlaganju, krenuvši od najzastupljenijega, redoslijed je: nominativ, akuzativ, genitiv, lokativ, instrumental, dativ te vokativ. Nominativ je 1,81 puta češći od akuzativa, 3,36 od genitiva, 5,32 od lokativa, 9,2 od instrumentala, 11,2 od dativa te 496,7 puta od vokativa!

Redoslijed je padeža prema zastupljenosti u pisanoj inačici: nominativ, akuzativ, genitiv, lokativ, dativ, instrumental i vokativ. U odnosu na usmenu inačicu instrumental i dativ imaju zamijenjena mjesta. Nominativ je 1,44 puta češći od akuzativa, 2,4 od genitiva, 4,33 od lokativa, 5 od dativa, 5,92 od instrumentala te 78,13 od vokativa.

Dakle, razlike su u odnosu zastupljenosti nominativa prema svim padežima manje u pisanoj inačici teksta: više je dativa, instrumentala, genitiva i akuzativa.

3. Zastupljenost padeža u stilski različito pisanim tekstovima

Ovaj dio donosi istraživanje o razlikama u zastupljenosti padeža u stilski različito pisanim tekstovima. Od funkcionalnih su stilova zastupljeni književni i stručni (raspravljajući), a unutar književnoga se stila promatraju razlike u dvama različitim rodovima, lirskome i proznome.

U sklopu pisane rasprave A. V. nalaze se *Ps. 51(50)* i *Sam II (11–12)*. Budući da je riječ o tekstovima koji pripadaju književnome stilu, a unutar njega pojavljuju se dva roda, proza i lirika, željelo ih se usporediti. Pretpostavljalo se da se mora očitovati razlika u zastupljenosti padeža u stilski različito pisanim tekstovima.

I tekstovi koji se nalaze u objema čitankama pripadaju književnomu funkcionalnomu stilu, no oni ovdje nisu promatrani jer su usmjereni publici znatno mlađe dobi. Unaprijed se upozorava na činjenicu da su uspoređivani tekstovi značajno različita opsega. U pisanoj se raspravi nalazi 9 891 riječ, od toga je 4 453 sklonjivih riječi. *Sam II, 11–12* ima 1 563 riječi, od toga je 668 sklonjivo. *Psalam 51 (50)* ima 262 riječi, od toga je 145 sklonjivo.

Tablica 8 prikazuje odnos zastupljenosti padeža u stilski različito pisanim tekstovima.

	N	G	D	A	V	L	I	Σ
lirika	24,14	15,86	15,17	27,59	5,52	7,59	4,14	100,01
proza	31,28	15,57	13,02	28,14	0,3	5,24	6,44	99,99
rasprava	36,72	15,31	7,34	25,47	0,47	8,49	6,2	100

Tablica 8: Zastupljenost padeža u stilski različito pisanim tekstovima

Najveća se ujednačenost u stilski različito pisanim tekstovima vidi u uporabi genitiva. Nešto je manje ujednačena zastupljenost akuzativa koji je najslabije zastupljen u raspravi. Kao manju neujednačenost možemo promatrati i čestotnost instrumentala koji je rjeđi u lirici, tj. u stihovanome djelu.

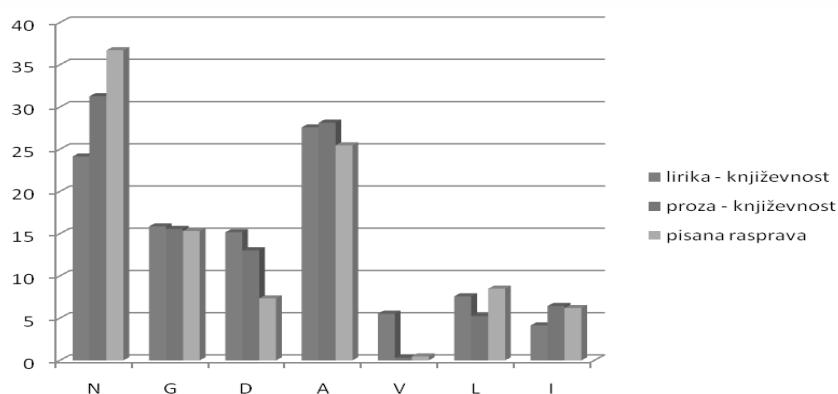
Lokativ je padež koji je zastupljeniji u lirici i pisanoj raspravi. U raspravi je vjerojatno zastupljeniji zbog raspravljackoga karaktera, tj. zbog čestoga isticanja mjesta na kojem počivaju određeni dokazi.

Vokativ je u skladu s apelativnim karakterom poezije najčešći u poeziji. Možda bi u nekoj drugoj lirskoj pjesmi zastupljenost vokativa bila manja jer je psalam tipičan po izravnome obraćanju Bogu.

Dativ je, čini se, padež koji je tipičniji za književne tekstove. Uzrok su velikoj zastupljenosti dativa u prozi neupravni govori kojima pripovjedač dativima objašnjava odnose sugovornika.

Najveća se nejednakoost pojavljuje u čestotnosti nominativa. Najmanje je zastupljen u lirici u kojoj se očito najmanje imenuje. Zanimljivo je spomenuti da u Ps. 51 (50) nominativ i nije najčešći padež, nego je to akuzativ koji ga premašuje za malo manje od 3%. Od ovih triju tekstova rasprava je najbogatija nominativom.

Grafikon 6 donosi opisan prikaz zastupljenosti padeža u stilski različito pisanim tekstovima.

Grafikon 6: Zastupljenost padeža u stilski različito pisanim tekstovima

Izložit će se redoslijed zastupljenosti padeža u pojedinome tekstu krećući od najzastupljenijega padeža.

Redoslijed je zastupljenosti padeža u lirici: akuzativ, nominativ, genitiv, dativ, lokativ, vokativ i instrumental (ANGDLVI).

Proza ima sljedeći redoslijed zastupljenosti padeža: nominativ, akuzativ, genitiv, dativ, instrumental, lokativ, vokativ (NAGDILV).

U pisanoj raspravi padeži imaju sljedeći redoslijed zastupljenosti: nominativ, akuzativ, genitiv, lokativ, dativ, instrumental, vokativ (NAGLDIV).

U lirici je nominativ u odnosu prema ostalim kosim padežima rjeđi jedino od akuzativa, i to 1,14 puta, a od svih je ostalih padeža češći. Nominativ je 1,52 puta češći od genitiva, 1,59 od dativa, 3,18 od lokativa, 4,37 od vokativa te 5,83 puta od instrumentala.

Sljedi usporedba zastupljenosti nominativa i kosih padeža u prozi. Nominativ je 1,11 puta češći od akuzativa, 2,01 od genitiva, 2,4 od dativa, 4,86 od instrumental, 5,97 od lokativa te 104,27 puta od vokativa.

U pisanoj raspravi odnosi su sljedeći: nominativ je 1,44 puta češći od akuzativa, 2,4 od genitiva, 4,33 od lokativa, 5 od dativa, 5,92 od instrumental, te 78,13 od vokativa.

Najmanja se razlika u zastupljenosti kosih padeža u odnosu na nominativ pojavljuje u lirici, s tim da lirika ima znatno izmijenjen redoslijed zastupljenosti padeža s akuzativom kao najzastupljenijim padežom i s vokativom koji se nalazi na šestome mjestu po zastupljenosti. Ako se promatra zastupljenost padeža u svojoj ostaloj vrsti građe u usporedbi s lirikom, mora se primijetiti da je akuzativ jedino u toj vrsti građe došao na prvo mjesto po zastupljenosti te da se vokativ po prvi puta ne nalazi na zadnjem mjestu.

Ovo istraživanje pokazuje zanimljive rezultate koji bi se trebali promatrati s dozom opreza zbog neujednačenoga korpusa. Svakako bi trebalo provesti šire istraživanje o zastupljenosti padeža u stilski različito pisanim tekstovima na građi ujednačenijega opsega te provjeriti hoće li se dobiti slični rezultati.

4. Zastupljenost padeža u pisanim i usmenim tekstovima namijenjenima različitim dobnim skupinama

U ovome će se dijelu istraživanja promatrati razlike u zastupljenosti padeža različitim dobnim skupinama. Pisani i usmeni tekstovi namijenjeni djeci i odraslima bit će posebno uspoređivani. Kao građa za pisane tekstove namijenjene djeci poslužit će ukupna zastupljenost padeža u dvjema čitankama koje su promatrane kao skup tekstova upućen djeci bez obzira na pojedinačne razlike u zastupljenosti padeža u čitankama. Te će pojedinačne razlike u ovome radu biti prikazane poslije. Građa je za pisani tekst namijenjen odraslima spomenuta rasprava.

4.1. Zastupljenosti padeža u pisanim tekstovima namijenjenima djeci i odraslima

Početna je pretpostavka bila da će se tekstovi namijenjeni djeci odlikovati većom zastupljenošću nominativa i manjom zastupljenošću kosih padeža. Kao i do sada, posebno se prikazuje zastupljenost padeža u jednini i množini, a potom se donose podatci o ukupnoj zastupljenosti.

Sljedeće tri tablice donose podatke o zastupljenosti padeža u pisanim tekstovima namijenjenima publici različite dobi.

jednina	N	G	D	A	V	L	I	Σ
čitanke	36,3	10,3	5,35	17,91	1,86	5,35	3,41	80,48
raprava	32,16	12,08	6,51	21,67	0,43	7,79	4,99	85,63

Tablica 9: Zastupljenost padeža jednine u pisanim tekstovima namijenjenima različitim dobnim skupinama

množina	N	G	D	A	V	L	I	Σ
čitanke	7,1	2,37	1,12	6,79	0,27	0,59	1,31	19,55
raprava	4,56	3,23	0,83	3,8	0,04	0,7	1,21	14,37

Tablica 10: Zastupljenost padeža množine u pisanim tekstovima namijenjenima različitim dobnim skupinama

ukupno	N	G	D	A	V	L	I	Σ
čitanke	43,4	12,67	6,47	24,7	2,13	5,94	4,72	100,03
raprava	36,72	15,31	7,34	25,47	0,47	8,49	6,2	100

Tablica 11: Ukupna zastupljenost padeža u pisanim tekstovima namijenjenima različitim dobnim skupinama

Odnos padeža jednine i množine u čitankama je 80,5% naprama 19,5% u korist jednine. Vidi se da je u raspravi jednina zastupljenija, i to za 5%, pa je odnos padeža jednine i množine 85,6% naprama 14,4% u korist jednine.

U skladu s početnom pretpostavkom, u tekstovima namijenjenima mlađim primateljima manje su zastupljeni kosi padeži u odnosu na nominativ za razliku od pisanoga teksta za odrasle čitatelje. Redoslijed je zastupljenosti padeža u čitankama nominativ, akuzativ, genitiv, dativ, lokativ, instrumental i vokativ (NAGDLIV). Rasprava ima nešto drugačiji redoslijed padeža po zastupljenosti: nominativ, akuzativ, genitiv, lokativ, dativ, instrumental i vokativ (NAGLDIV).

Može se promotriti u kakvu su odnosu zastupljenost nominativa i ostalih padeža. U čitankama je nominativ 1,76 puta češći od akuzativa, 3,43 puta češći od genitiva, 6,71 puta češći od dativa, 7,31 puta češći od lokativa, 9,19 puta češći od instrumentala te 20,38 puta češći od vokativa.

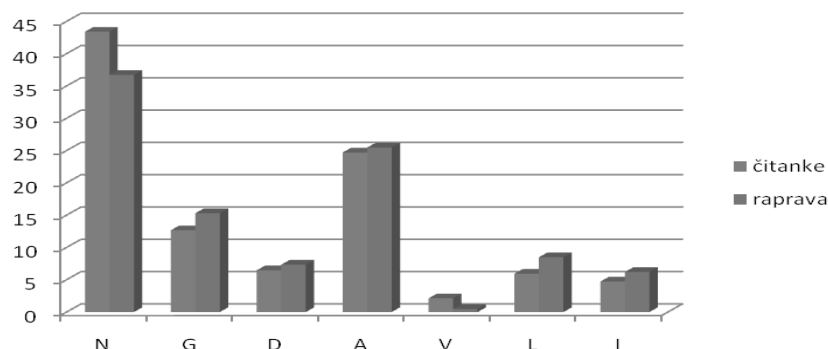
U pisanoj je raspravi nominativ 1,44 puta češći od akuzativa, 2,4 puta češći od genitiva, 4,33 puta češći od lokativa, 5 puta češći od dativa, 5,92 puta češći od instrumentala te 78,13 češći od vokativa.

Kao što je istaknuto, tekstovi namijenjeni djeci imaju znatno veći udio nominativa u odnosu na kose padeže. Jednostavnija sintaksa u tekstovima namijenjenim djeci izravno je utjecala na ovakve odnose čestoće padeža. Vokativ je, za razliku od ostalih kosih padeža, u odnosu na nominativ u čitankama zastupljeniji nego u raspravi. To je vjerojatno uzrokovano velikim brojem lirike u čitankama te tekstovima u kojima se pokušava uspostaviti

izravan kontakt s čitateljem, intimnost, za razliku od rasprave koja nastoji ostati neutralna i objektivna.

Grafikon 7 prikazuje opisane odnose ukupne zastupljenosti padeža u pisanim tekstovima namijenjenim publici različite dobi.

Grafikon 7: Ukupna zastupljenost padeža u pisanim tekstovima namijenjenim različitim dobnim skupinama

4.2. Usporedba zastupljenosti padeža u govorenome tekstu upućenome odraslima i djeci

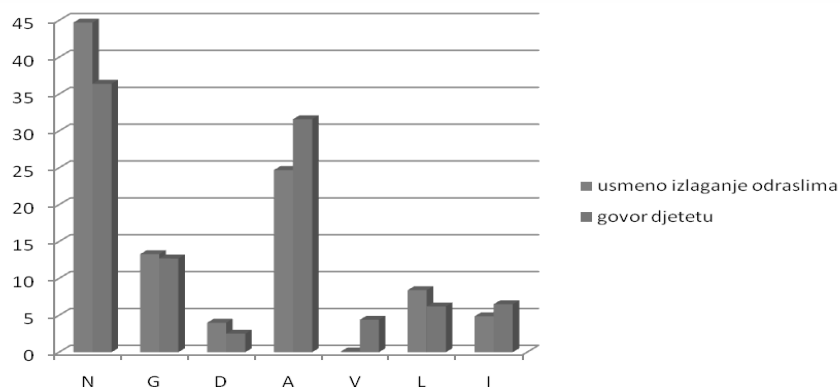
Početna je hipoteza bila da se u govorenome tekstu upućenome djeci pojavljuje veći postotak vokativa i manji postotak ostalih kosih padeža nego u govorenome tekstu upućenome odraslima. Podatci o govoru odrasle osobe upućene malome djetetu preuzeti iz rada Z. Jelaske, M. Kovačević i M. Anđel (2002). U radu triju autorica nisu doneseni odvojeni podatci za jedninu i množinu tako da će se u ovome radu promatrati samo razlike koje su se pojavile u ukupnoj zastupljenosti padeža.

Tablica 12 prikazuje zastupljenost padeža u govorenim tekstovima usmjerenim različitim dobnim skupinama.

	N	G	D	A	V	L	I	Σ
govor odraslima	44,7	13,3	3,99	24,7	0,09	8,41	4,86	100
govor djetetu	36,4	12,7	2,5	31,6	4,4	6,2	6,5	100,3

Tablica 12: Zastupljenost padeža u govorenim tekstovima upućenim različitim dobnim skupinama

Grafikon 8 prikazuje odnos zastupljenosti padeža u govoru upućenome odraslima i onome upućenome malomu djetetu.

Grafikon 8: Zastupljenost padeža u govorenim tekstovima upućenim različitim dobnim skupinama

Redoslijed je padeža prema zastupljenosti u usmenome izlaganju: nominativ, akuzativ, genitiv, lokativ, instrumental, dativ, vokativ (NAGLIDV). Govor upućen djetetu ima sljedeći redoslijed zastupljenosti padeža: nominativ, akuzativ, genitiv, instrumental, lokativ, vokativ, dativ (NAGILVD). Vidi se da se u oba govorena teksta isti padeži nalaze na prva tri mjesta. Od četvrtoga se mjesta redoslijed padeža po zastupljenosti razlikuje. Slično kao i u lirici, u govoru se odraslih upućenome djetetu vokativ ne nalazi na zadnjem nego na predzadnjem mjestu.

Promotrit će se odnos zastupljenosti kosih padeža u odnosu na nominativ u oba govorena teksta. U govoru odrasloga ispitanika nominativ je 1,81 puta češći od akuzativa, 3,36 od genitiva, 5,32 od lokativa, 9,2 od instrumentala, 11,2 od dativa te 496,7 puta od vokativa. Za razliku od toga u govoru odraslih upućenome djetetu nominativ je 1,15 puta češći od akuzativa, 2,87 od genitiva, 5,6 od instrumentala, 5,87 od lokativa, 8,27 od akuzativa te 14,56 puta od dativa.

Kao što se pretpostavljalo, govor upućen djetetu pun je vokativa. Uzrok je većega broja vokativa u govoru djetetu uspostavljanje komunikacije djeteta i odrasle osobe, odnos govornika i slušatelja uglavnom je bio jedan na jedan. U usmenome izlaganju upućenom odraslima situacija je bila nešto drugačija, jedan je čovjek izlagao skupini ljudi.

Iako je govor upućen odraslima svojevrsna rasprava i u skladu s njom očekivana je složenija sintaksa, pa prema tome i veća pojavnost kosih padeža u odnosu na nominativ, dobiveni su rezultati zapravo obrnuti od očekivanih. Nominativ je manje zastupljen u odnosu na sve kose padeže upravo u govoru djetetu.

5. Zastupljenost padeža u pisanim i usmenim tekstovima namijenjenima djeci

U ovome će se dijelu istraživanja prvo promotriti razlike u zastupljenosti padeža dviju čitanki kako bi se pokazalo da i u sličnoj građi postoje razlike. Potom će se promatrati razlike u zastupljenosti padeža govorenih i pisanih tekstova. Bez obzira na pojedinačne razlike, obje su čitanke promatrane kao jedinstven skup tekstova za djecu, u dijelu u kojem se promatraju razlike u zastupljenosti padeža pisanih i usmenih tekstova za djecu.

5.1. Zastupljenost padeža u govoru i u pisanome tekstu upućenome djetetu

Podatci za govor upućen djetetu preuzeti su iz istraživanja provele Z. Jelaška, M. Kovačević i M. Anđel (2002). U tome se istraživanju donosi samo ukupna zastupljenost padeža, dakle bez odvojenih podataka za jedninu i množinu. Za građu pisanih tekstova namijenjenih djeci istraživanih u ovome radu uzeti su isključivo književni tekstovi obiju čitanki, izračunata je ukupna zastupljenost padeža dviju čitanki.

Iako su u oba slučaja primatelji djeca, postoje bitne razlike u godinama. Tekstovi u početnicama namijenjeni su djeci u dobi od 6 do 7 godina, a govor koji su istraživale spomenute autorice bio je upućen djetetu u dobi od oko dvije godine.

Tablica 13 donosi podatke o zastupljenosti padeža u usmenim i pisanim tekstovima upućenim djeci.

	N	G	D	A	V	L	I	Σ
čitanke	43,4	12,7	6,47	24,7	2,13	5,94	4,72	100,03
govor djetetu	36,4	12,7	2,5	31,6	4,4	6,2	6,5	100,3

Tablica 13: Odnos zastupljenosti padeža u usmenim i pismenim tekstovima upućenim djeci

Početna je pretpostavka bila da će u čitankama nominativ imati veću zastupljenost u odnosu na kose padeže zbog stila kojim se odlikuje književnost za djecu te uložena vremena i truda za postizanje što jednostavnijega teksta. Za razliku od toga, govor djetetu trebaobi se odlikovati većom zastupljenošću kosih padeža jer je govor teže kontrolirati.

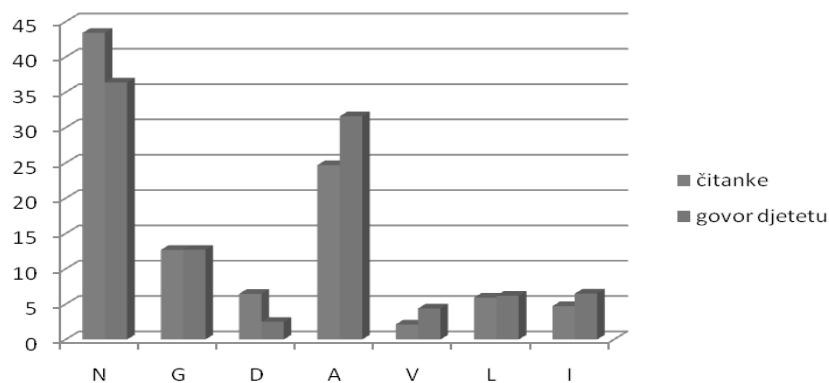
U čitankama se nominativ doista ističe svojom velikom zastupljenošću, postotkom zastupljenosti 43,4%. S druge strane, govor upućen djetetu ima dva dominantna padeža, nominativ i akuzativ, a oba svojom zastupljenošću premašuju 30%, čineći ukupno 68%.

Razlika u vokativu vjerojatno proizlazi iz činjenice da je govor upućen samo jednomu djetetu s kojim se uspostavlja izravna komunikacija, dok je komunikacija pisanoga teksta i čitatelja ipak posredne naravi.

Redoslijed je zastupljenosti padeža u čitankama: nominativ, akuzativ, genitiv, dativ, lokativ, instrumental i vokativ (NAGDLIV). Govor djetetu ima sljedeći redoslijed zastupljenosti padeža: nominativ, akuzativ, genitiv, instrumental, lokativ, vokativ, dativ (NAGILVD). U čitankama je odnos zastupljenosti nominativa prema kosim padežima sljedeći: nominativ je 1,76 puta češći od akuzativa, 3,43 od genitiva, 6,71 od dativa, 7,31 od lokativa, 9,19 od instrumentala te 20,38 puta od vokativa. U govoru odraslih djetetu nominativ je 1,15 puta češći od akuzativa, 2,87 od genitiva, 5,6 od instrumentala, 5,87 od lokativa, 8,27 od akuzativa te 14,56 puta od dativa.

Iz ovih se podataka može zaključiti da su tekstovi u čitankama doista bogatiji nominativom u usporedbi s kosim padežima. Potvrđena je početna pretpostavka, pisani su tekstovi za djecu odlikovani jednostavnijom sintaksom zbog duljega oblikovanja takvoga tipa teksta. Dakle, u govoru i pismu za djecu zastupljenost je kosih padeža obrnuta od njihove zastupljenosti u govoru i pismu za odrasle.

Grafikon 9 prikazuje komentirani odnos zastupljenosti padeža u usmenim i pisanim tekstovima upućenim djeci.

Grafikon 9: Odnos čestote padeža u usmenim i pisanim tekstovima upućenim djeci

Različita zastupljenosti istih padeža u sličnoj građi

U ovome će se dijelu rada promatrati razlike u zastupljenosti istih padeža koje se pojavljuju u međusobno sličnoj građi. Prikazat će se usporedba padeža u govoru djevojčica Antonije i Marine, različita zastupljenost padeža

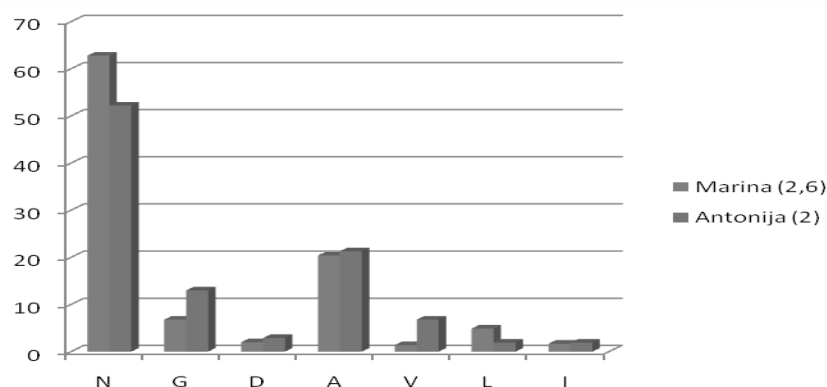
u dvjema čitankama te će se usporediti zastupljenost padeža u govornoj građi D. Vuletić i D. Arapović sa zastupljenošću padeža u govoru A. V.

6.1. Usporedba zastupljenosti padeža u govoru dviju djevojčica

Tablica 14 i grafikon 10 donose podatke o ukupnoj zastupljenosti padeža dviju djevojčica, Marine (Jelaska i Kovačević 2001) i Antonije (Jelaska, Kovačević i Anđel 2002). Zastupljenost se padeža odnosi na pojavnice. Ovdje se ne donose posebni podatci za jedninu i za množinu jer ih ni autorice nisu u radu prikazale, a ova je tablica nastala prema podacima u tim dvama člancima.

Ukupno %	N	G	D	A	V	L	I
Marina (2,6)	62,8	6,8	2	20,4	1,4	4,9	1,7
Antonija (2)	52,2	13	2,9	21,3	6,8	1,9	1,9

Tablica 14: Usporedba zastupljenosti padeža u govoru dviju djevojčica

Grafikon 10: Usporedba zastupljenosti padeža u govoru dviju djevojčica

Pri usporedbi dviju djevojčica mora se uzeti u obzir njihova dob koja je u zagradama navedena uz njihova imena. Dobna se razlika mogla očitovati i u zastupljenosti kosih padeža.

Prvo će se promotriti redosljed zastupljenosti padeža u govoru dviju djevojčica. Kod Marine je on: nominativ, akuzativ, genitiv, lokativ, dativ, instrumenta i vokativ (NAGLDIV). Kod Antonije je on: nominativ, akuzativ, genitiv, vokativ, dativ (NAGVDL). Instrumental i lokativ imaju jednaku zastupljenost.

Usporedit će se zastupljenost nominativa u odnosu na kose padeže kako bi se vidjelo koji je govor bio bogatiji kosim padežima. U govoru djevojčice

Marine nominativ je 3,08 puta češći do akuzativa, 9,24 od genitiva, 12,82 od lokativa, 31,4 od dativa, 36,94 od instrumentala te 44,86 puta od vokativa. Zastupljenost nominativa u odnosu na kose padeže u Antonijinu govoru ima sljedeće odnose: nominativ je 2,45 puta češći od akuzativa, 4,02 od genitiva, 7,68 od vokativa, 18 od dativa te 27,47 puta od lokativa i instrumentala.

Iako bi se možda moglo očekivati da će govor starije djevojčice Marine biti bogatiji kosim padežima u odnosu na nominativ, rezultati pokazuju da upravo u govoru mlađe djevojčice Antonije kosi padeži imaju veći zastupljenost.

Iako je građa za oba istraživanja bila skupljana na sličan način: govori obiju djevojčica snimani su tijekom njihova svakodnevnoga života, zastupljenost se padeža u njihovu govoru razlikuje i redosljedom padeža i odnosom nominativne zastupljenosti u usporedbi s kosim padežima. No, bez obzira na razlike, položaj nominativa, akuzativa i genitiva na prvim trima mjestima je isti u govoru obiju djevojčica, a i ostala je građa pokazala slične rezultate.

6.2. Usporedba zastupljenosti padeža u dvjema čitankama

Promotrit će se razlike u zastupljenosti padeža u sličnoj pisanoj građi namijenjenoj djeci niže dobi. Kao građa za ovaj dio istraživanja odabrane su dvije čitanke koje su i prije korištene u istraživanjima (Cvikić 2002). Posebno se promatrala zastupljenost padeža jednine i množine, a zatim ukupna zastupljenost padeža.

Odmah se može vidjeti da su padeži jednine za 3,58% zastupljeniji u čitanci A, a padeži su množine za toliko zastupljeniji u čitanci B.

Tablice 15, 16, 17 donose podatke o zastupljenosti padeža u jednini i množini te o ukupnoj zastupljenosti padeža u čitankama.

jednina	N	G	D	A	V	L	I	Σ
čitanka A	37,9	9,37	5,34	19,1	2,34	4,92	3,05	82,02
čitanka B	34,2	11,5	5,36	16,3	1,23	5,92	3,88	78,44

Tablica 15: Zastupljenost padeža jednine u dvjema čitankama

množina	N	G	D	A	V	L	I	Σ
čitanka A	6,93	1,22	0,93	6,56	0,28	0,61	1,41	17,94
čitanka B	7,33	3,88	1,29	7,09	0,25	0,55	1,17	21,56

Tablica 16: Zastupljenost padeža množine u dvjema čitankama

ukupno	N	G	D	A	V	L	I
čitanka A	44,8	10,6	6,27	25,7	2,62	5,53	4,46
čitanka B	41,5	15,4	6,65	23,4	1,48	6,47	5,05

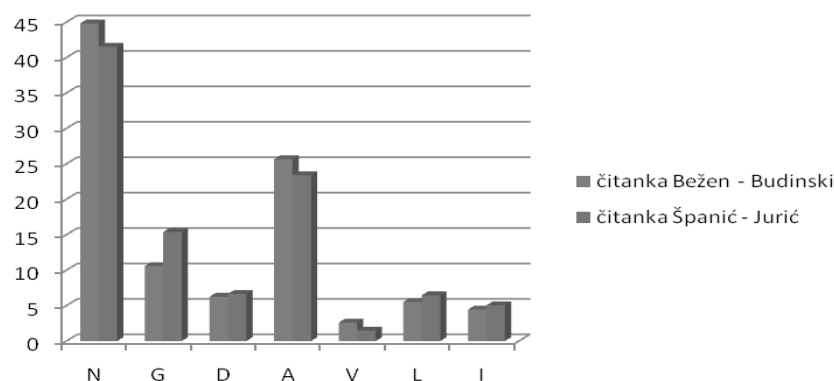
Tablica 17: Ukupna zastupljenost padeža u dvjema čitankama

Redoslijed je padeža prema zastupljenosti u obje čitanke sljedeći: nominativ, akuzativ, genitiv, dativ, lokativ, instrumental i vokativ (NAGDLIV) iako je u jedini čitanke B lokativ češći od dativa.

Sljedeći je korak otkrivanje koja je čitanka bogatija kosim padežima. Prvo će se promotriti zastupljenost nominativa u odnosu na kose padeže u čitanci A. Nominativ je 1,74 puta češći od akuzativa, 4,23 puta češći od genitiva, 7,15 puta češći od dativa, 8,10 puta češći od lokativa, 10,04 puta češći od instrumentala, 17,10 puta češći od vokativa. Kada se promatra čitanka B, nominativ je 1,77 puta češći od akuzativa, 2,69 puta češći od genitiva, 6,24 puta češći od dativa, 6,41 puta češći od lokativa, 8,22 puta češći od instrumentala te 28,04 puta češći od vokativa.

Na temelju ovih omjera zaključuje se da je u čitanci A nominativ više zastupljen u odnosu na kose padeže nego u čitanci B. Iz toga se dalje može zaključiti da je sintaksa čitanke A jednostavnija.

Grafikon 11 prikazuje ukupnu zastupljenost padeža u dvjema analiziranim čitankama.

Grafikon 11: Ukupna zastupljenost padeža u dvjema čitankama

6.3. Usporedba zastupljenost padeža u dvama istraživanjima govora odraslih govornika

Razlike se u zastupljenosti padeža ne očituju samo u građi koja se razlikuje načinom izražavanja, namijenjenošću različitim dobnim skupinama. Moguće su razlike u zastupljenosti padeža i u sličnoj građi. Budući da su se istraživanjem govora i zastupljenosti padeža bavile D. Vuletić i D. Arapović (1981), usporedit će se rezultati o zastupljenosti padeža u govoru A. V. s rezultatima toga istraživanja.

Iako su u oba slučaja građa bili govoreni tekstovi, među njima se pojavljuju važne razlike. Kao prvo, razlika se očituje u broju ispitanika. U istraživanju iz 1981. ispitano je 211 osoba različite dobi, iako prevladavaju govornici srednje dobi. Za razliku od toga, A. V. samo je jedan govornik srednje dobi. Drugo, dok je u ovoj građi glavnina teksta izlaganje (dakle govor jedne osobe), u israživanju 1981. snimljene su 54 različite govorne situacije različita trajanja. Treće, govorna građa različitih govornika traje 25 sati, dok je ova trajala oko 1 sat (58 minuta i 45 sekunda). Četvrto, veća građa sadrži ukupno 51 354 riječi, od čega je bilo 16 127 imenica, pridjeva i zamjenica, dok je govorno izlaganje raščlanjeno u ovome radu imalo ukupno 7 458 riječi, od toga je 3 436 bilo sklonjivo, što znači da je ovdje istraživana sklonjiva građa bila oko pet puta manja. Međutim, u odnosu na trajanje bila je znatno opsežnija, gušća, i to oko tri i pol puta. Osim razlike u opsegu i gustoći građe, broju govornika, time i njihovoj dobi, a naravno i njezinu sadržaju, razlika se može primijetiti i na raščlambi građe. U istraživanju D. Vuletić i D. Arapović, za razliku od ovoga, ne donose se podatci o padežima brojeva. Kao što je rečeno, u istraživanju D. Vuletić i D. Arapović nisu doneseni rezultati za ukupnu zastupljenost padeža imenica, pridjeva i zamjenica, nego su oni za ovaj rad naknadno računati prema podacima o broju riječi koje su se pojavile u svakome padežu svake od triju navedenih vrsta riječi.

Tablica 18 donosi podatke o ukupnoj zastupljenosti padeža u prijašnjoj govornoj građi (Vuletić i Arapović 1981) s podacima o zastupljenosti padeža u govornoj građi ovoga istraživanja (Kolaković 2007).

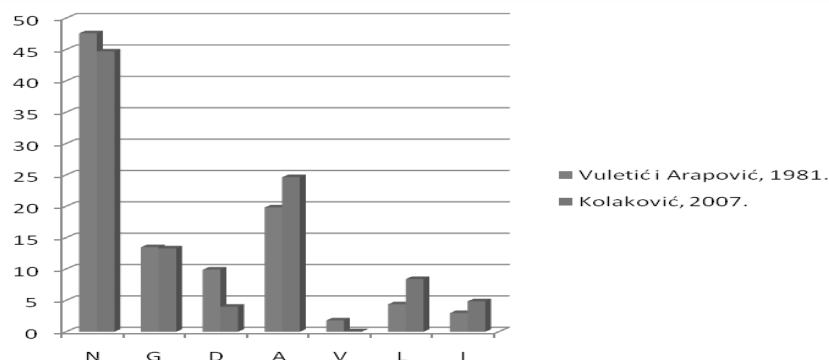
	N	G	D	A	V	L	I	Σ
1981.	47,59	13,49	9,9	19,82	1,82	4,39	2,98	99,99
2007.	44,7	13,3	3,99	24,65	0,09	8,41	4,86	100

Tablica 18: Usporedba zastupljenosti padeža u dvama istraživanjima govora odraslih govornika

Redoslijed je zastupljenosti padeža u građi iz 1981. sljedeći: nominativ, akuzativ, genitiv, dativ, lokativ, instrumental i vokativ (NAGDLIV). U govoru A. V. redoslijed je zastupljenosti padeža nominativ, akuzativ, genitiv, lokativ, instrumental, dativ, vokativ (NAGLIDV). Uzrok veće zastupljenosti lokativa i instrumentala u govoru ispitanika A. V. možda je i u samoj popularno-znanstvenoj naravi njegova izlaganja u kojem se pažnja usmjerava na biblijska mjesta na kojima se nalaze dokazi, tj. na mjesta na kojima se treba tražiti istina. Za razliku od toga, u građi analiziranoj 1981. mogle su prevladavati neformalne situacije s manjim grupama ljudi među kojima se uspostavlja komunikacija.

Grafikon 12 prikazuje odnos zastupljenosti padeža u dvjema različitim govornima građama odraslih govornika.

Grafikon 12: Usporedba zastupljenosti padeža u dvama istraživanjima govora odraslih govornika

Kratko će se prokomentirati zastupljenost kosih padeža u odnosu prema nominativu. U građi iz 1981. nominativ je 2,4 puta češći od akuzativa, 3,53 puta češći od genitiva, 4,81 puta češći od dativa, 10,84 puta češći od lokativa, 15,97 puta češći od instrumentala i 26,15 češći od vokativa. U govoru ispitanika A. V. nominativ je 1,81 puta češći od akuzativa, 3,36 puta češći od genitiva, 5,32 puta češći od lokativa, 9,2 puta češći od instrumentala, 11,2 puta češći od dativa te 496,7 puta češći od vokativa.

Može se zaključiti da je u govoru A. V. ukupna zastupljenost nominativa u odnosu na kose padeže manja, osim po zastupljenosti lokativa i u odnosu na vokativ.

7. Ukupna zastupljenost padeža u prikupljenoj građi

Tablice 19, 20, 21 donose na jednome mjestu pregled zastupljenosti padeža u istraživanoj građi. Posebno se nalaze postotci koji se odnose na jedninu, a posebno oni koji se odnose na množinu. Priloženi su i postotci koji se odnose na ukupnu zastupljenost pojedinoga padeža.

Jednina	N	G	D	A	V	L	I	Σ
čitanka A	37,89	9,37	5,34	19,11	2,34	4,92	3,05	82,02
čitanka B	34,2	11,52	5,36	16,33	1,23	5,92	3,88	78,44
lirika	15,86	14,48	12,41	24,14	5,52	7,59	4,14	84,14
proza	28,59	12,43	12,72	25	0,3	4,49	4,64	88,17
pisana rasprava	32,16	12,08	6,51	21,67	0,43	7,79	4,99	85,63
usmeno izlaganje	38,65	10,33	3,52	21,57	0,09	7,65	3,99	85,8

Tablica 19: Ukupna zastupljenost padeža jednine svih vrsta građe

Množina	N	G	D	A	V	L	I	Σ
čitanka A	6,93	1,22	0,93	6,56	0,28	0,61	1,41	17,94
čitanka B	7,33	3,88	1,29	7,09	0,25	0,55	1,17	21,56
lirika	8,28	1,38	2,76	3,45	0	0	0	15,87
proza	2,69	3,14	0,3	3,14	0	0,75	1,8	11,82
pisana rasprava	4,56	3,23	0,83	3,8	0,04	0,7	1,21	14,37
usmeno izlaganje	6,05	2,97	0,47	3,08	0	0,76	0,87	14,2

Tablica 20: Ukupna zastupljenost padeža množine svih vrsta građe

<i>jd + mn</i>	N	G	D	A	V	L	I
čitanka A	44,82	10,59	6,27	25,67	2,62	5,53	4,46
čitanka B	41,53	15,4	6,65	23,42	1,48	6,47	5,05
lirika	24,14	15,86	15,17	27,59	5,52	7,59	4,14
proza	31,28	15,57	13,02	28,14	0,3	5,24	6,44
pisana rasprava	36,72	15,31	7,34	25,47	0,47	8,49	6,2
usmeno izlaganje	44,7	13,3	3,99	24,65	0,09	8,41	4,86

Tablica 21: Ukupna zastupljenost padeža svake od korištene građe

Redoslijed je padeža prema zastupljenosti u pojedinačno promatranim vrstama građe često bio različit, posebice za padeže koji su se nalazili od četvrtoga pa do sedmoga mjesta zastupljenosti. Dativ i lokativ obično su zamjenjivali mjesta, s tim da je u književnim tekstovima (i za odrasle i za djecu) dativ uvijek bio zastupljeniji od lokativa. U zamjenama mjesta sudjelovao je i vokativ jer je u lirici i u govoru odraslih djeci odlazio sa zadnjega na predzadnje mjesto.

Tablica 22 donosi podatke o ukupnoj zastupljenosti svakoga padeža u cjelokupnoj građi. Odvojeni su podatci za jedninu i za množinu, a potom su dani podatci koji se odnose na zbroj jedine i množine.

	N	G	D	A	V	L	I	
% jednina	34,82	11,11	5,74	20,71	0,82	6,84	4,21	84,25
% množina	5,68	2,87	0,81	4,46	0,1	0,67	1,16	15,75
% ukupno	40,5	13,98	6,55	25,17	0,92	7,51	5,37	100

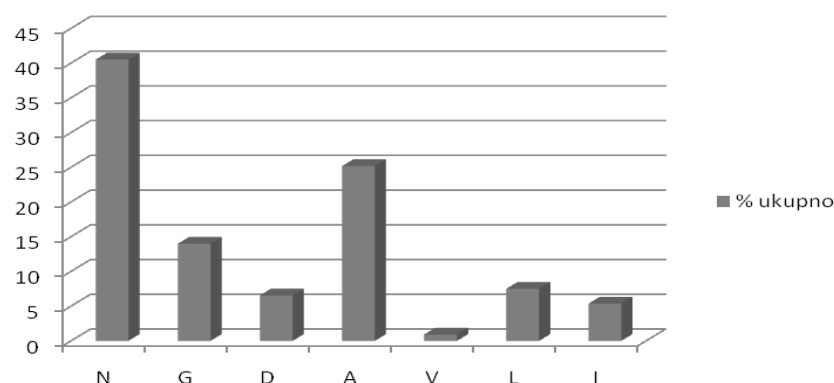
Tablica 22: Zastupljenost padeža u cjelokupnoj građi

U cjelokupno promatranoj građi odnos je padeža jednine naprama padeža množine 84% : 16% u korist padeža jednine. Redoslijed je padeža prema zastupljenosti sljedeći: nominativ, akuzativ, genitiv, lokativ, dativ, instrumental, vokativ (NAGLDIV).

Ne može se reći da ukupna građa pokazuje konačan redoslijed padeža prema njihovoj zastupljenosti jer opsegom prevladavaju usmeno izlaganje raspravljačkoga karaktera i pisana rasprava. No očite su težnje pojavljivanja pojedinih padeža prema njihovoj općenitoj pojavnosti i prema vrsti teksta.

Promotrit će se kakva je zastupljenost nominativa u odnosu na kose padeže u ukupnoj građi. Nominativ je 1,61 puta češći od akuzativa, 2,9 puta češći od genitiva, 5,39 puta češći od lokativa, 6,18 puta češći od dativa, 7,54 puta češći od instrumentalne te 44,02 puta češći od vokativa.

Grafikon 13 prikazuje odnos zastupljenosti padeža u cjelokupnoj građi korištenoj za ovo istraživanje.

Grafikon 13: Zastupljenost padeža u cjelokupnoj građi

8. Zaključak

Nominativ se u promatranoj građi sustavno pokazuje kao najčešći padež, akuzativ je redovito drugi, vidljivo prevladava među kosim padežima. Genitiv je najčešće treći. Ta tri padeža zajedno pokrivaju oko 80% sklonjivih riječi. Ostatak pripada ostalim padežima, od kojih je vokativ gotovo uvijek primjetno najrjeđi. U cjeloj građi odnos je padeža jednine naprama padeža množine 84% : 16% u korist jednine.

Zastupljenost padeža razlikuje se u pojedinim vrstama teksta prema tomu jesu li pisani ili govorni, prema njihovoj namjeni, sadržaju teksta, prema autorima i obilježjima primatelja njihova teksta, u stilski različito pisanim tekstovima. S priličnom se vjerojatnošću može reći koji će se padeži nalaziti na prvim trima mjestima po zastupljenosti (nominativ, akuzativ, genitiv), a ostala će mjesta ovisiti o tipu teksta koji se analizira.

Udio akuzativa ima najčvršći položaj, obično je četvrtina sklonjivih riječi u akuzativu (25–28%). Za razliku od njega, udio nominativa znatno je nepredvidljiviji i prema ovom istraživanju više ovisi o vrsti teksta, kreće se od četvrtine do gotovo polovine testa (24–45%), za što je najzaslužnija lirika (inače bi ga bilo 31–45%). Genitiva je 11–16%, lokativa ima (brojke

su zaokružene) 5–8%, instrumentalna 4–6%. Dativa ima u znatno većem rasponu: 6–15%, vokativa s 0–6% također.

Za neke je funkcionalne stilove građa u ovome istraživanju bila mala, a nisu čak pokriveni ni svi funkcionalni stilovi, npr. administrativni. Stoga bi trebalo napraviti opsežnije istraživanje na ujednačenijoj građi te vidjeti hoće li se dobiti slični rezultati. Međutim, iako građa nije ujednačena, i ovako je vidljivo da su u književnim tekstovima padežni odnosi nepredvidljiviji. Iz toga se mogu izvući primijenjenolingvistički zaključci. Tradicionalno su se učenici padežima poučavali na književnim tekstovima, no ove razlike u zastupljenosti padeža u pojedinim funkcionalnim stilovima pokazuju da bi se u srednjoškolskome obrazovanju i drugi funkcionalni stilovi trebali odabirati kao lingvometodički predlošci za poučavanje i uvježbavanje prepoznavanja hrvatskih padeža.

9. Literatura

- Barić, E. i sur. (1997) *Hrvatska gramatika*, Zagreb: Školska knjiga.
- Cvikić, L. (2002) Pretpostavljeno i očekivano jezično znanje prvašića, u Vodopija I. (ur.) *Dijete i jezik danas*, Zbornik radova s Međunarodnoga stručnoga i znanstvenoga skupa u europskoj godini jezika, Osijek, 55–73.
- Cvikić, L. i Bošnjak, M. (2005) Rječnička sastavnica, u Jelaska, Z. i sur., *Hrvatski kao drugi i strani jezik*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 184–194.
- Cvikić, L. i Jelaska, Z. (2007) Morfološka svjesnost i rječnički razvoj u hrvatskome kao drugome i stranome jeziku, *Riječ* XIII/2, 66–78.
- Češi, M i Jelaska, Z. (2007) Poučavanje gramatike i oblikovanje nastavnoga sata: primjer obrade sklonidbe padeža u Češi, M. i Barbaroša-Šikić, M. (ur.) *Komunikacija u nastavi hrvatskoga jezika: Suvremeni pristupi poučavanju u osnovnim i srednjim školama*, Jastrebarsko: Slap i Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje.
- Jelaska, Z. i Kovačević, M. (2001) Odnos glagola i imenica u ranome jezičnome razvoju, u Sesar, D. i Vidović Bolt, I. (ur.) *Zbornik radova II. slavističkoga kongresa*, Zagreb: Hrvatsko filološko društvo, 441–452.
- Jelaska, Z., Kovačević, M. i Anđel, M. (2002) Morphology and Semantics — The Basis of Croatian Case, u M. D. Voeikova i W. U. Dressler (ur.) *Pre- and Protomorphology: Early Phases of Development in Nouns and Verbs*, LINCOM studies in Theoretical Linguistics 29, University of Vienna, 177–189.
- Jelaska, Z. (2005.a) Oblici hrvatskih riječi, u Jelaska, Z. i sur. *Hrvatski kao drugi i strani jezik*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Jelaska, Z. (2005.b) Padežni sustav hrvatskoga, u Jelaska, Z. i sur. *Hrvatski kao drugi i strani jezik*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Jelaska, Z. (2005.c) Poučavanje hrvatskim padežima, u Jelaska, Z. i sur. *Hrvatski kao drugi i strani jezik*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

- Jelaska, Z. (2006.a) Deset razloga za novi redosljed padeža, *Metodički profili*, 2/1, 28–30.
- Jelaska, Z. (2006.b) Hrvatska sklonidba i određivanje padeža, *Metodički profili* 3/4, 40–42.
- Moguš, M., Bratanić, M., Tadić, M. (1999), *Hrvatski čestotni rječnik*, Zagreb: Školska knjiga.
- Novak Milić, J. (2002) Neke morfološke pogreške “stranaca” kod učenja hrvatskoga kao drugoga ili stranoga jezika, u Stolac, D., Ivanetić, N., Pritchard, B. (ur.) *Primijenjena lingvistika u Hrvatskoj — Izazovi na početku XXI. stoljeća*, Zagreb — Rijeka, Grafrade, 373–401.
- Silić, J., Pranjković, I. (2005) *Gramatika hrvatskoga jezika*, Školska knjiga, Zagreb
- Vuletić, D. i Arapović, D. (1981) Morfologija u govoru, *Defektologija* 17 1/2, 35–45.

The frequency of Cases in Croatian written and spoken data

This paper analyses the distribution of Croatian cases in different types of text. The data consists of spoken text (freely spoken without pre-writing), its written version (which is edited for printing), written data from two Croatian first grade school books, biblical epic text (2 Sam 11–12), and Psalm 51 (50). It is compared to child-directed spoken adult input data, spoken data from young children (2 and 2,6) and spoken data from 211 speakers (range 5–70 years old, but mostly middle-aged).

The results show that nominative is almost always the most common case, accusative being the second. Together with the third, genitive they cover approx. 80% of the data. Vocative is the least common. There are 84% singular and 16% plural case forms. The percentage of different cases depends on the type of text: written vs. spoken, its speaker or writer, the listeners or readers, the register, and the content. However, the three most common cases will most often be Nom, Acc, Gen, with the rest changing order depending on the text.

Accusative has the most stable position, usually 1/4 of words with declination will be in accusative (25–28%). Nominative is far less predictable, it depends more on the characteristics of the text (24–45% due to lyrics, otherwise it would range from 31–45%). Genitive ranges 11–16%, locative 5–8%, instrumental 4–6%, dative 6–15%, and vocative 0–6%.

Key words: Croatian cases, case frequency, spoken and written discourse

Ključne riječi: padeži, hrvatski jezik, čestoća padeža, govorni i pisani tekst